

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

X. An & quomodo restituenda, quæ accepta sunt propter rem alias
debitam, aut turpem seu illicitam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

DVBIUM X.

*An est quo modo restituenda,
qua accepta sunt propter rem,
alias debitam, aut turpem, seu
illicitam.*

Ad S. Thomam 2. 2. q. 62.

Quod ad primum attinet, esto ASSERTIO I. Accipiens aliquid tanquam mercedem, ut aliquid faciat, vel non faciat, quod iam alias simpliciter ex iustitia facere, vel non facere tenetur (v.g. Iudex, ut iuste iudicet, vel ne iniuste iudicet;) & mortaliter peccat; & tenetur ad accipi restituendum. Ita ex communi & certa Sotus lib. 4. q. 7. a. 2. Nauarrus cap. 17. n. 33. Salon q. 62. a. 5. controuers. 3. Ioan. Medina q. 27. de restit. Valentia q. 6. pun. 5. Petrus Nauarrus de rest. lib. 4. cap. 2. à n. 88. Couarruias in regulâ Peccatum part. 2. §. 2. Lessius lib. 2. cap. 14. dub. 9. Nec dissentit Carbo q. 50.

Ratio est; quia talis labor inuendibilis est, ut pote iam alteri ex iustitia debitus; perinde ac si cuius rem suam venderes. Quod multo clarior est, si is ipse, cui venditur, iam antea alio quodam titulo, v.g. stipendij, contractus, vel officij, ius habeat ad illud, velut ad rem suam.

Quod si is ipse ius ad eam rem non habeat, tum admittit quidem Sotus, posse citra iniustitiam, aliquid pro eodem accipi; sed cum communi rectius negat Lessius n. 67. Quia hoc ipso, quod actio talis ex iustitia alteri cuius debita est, non est in potestate operantis, ut eam denuo possit diuendere.

Quod si forte circa litem aliquam, ea est varietas sententiarum, ut iudici liberum sit, utramlibet partem in iudicando sequi (de quo infra;) putat quidem Lessius, iure naturali non esse contra iustitiam, si iudex aliquid ab una parte accipiat, ut in eius potius fauorem iudicet. Sed contrarium videtur verius; quia videtur iuri naturali repugnare, ut sententia iusta, in alterius partis præiudicium, villo modo pretio ematur: præsertim quia id sua natura tendit ad peruertenda iudicia, iudiciumque affectus. Hoc certum, id legibus esse prohibitum. Et vero tenetur iudex habenti ius probabilis causam adiudicare; aut in pari probabilitate, seu casu ancipiti, ad transactionem cogere; adeoque curare, ut res diuidatur, aut certe alteri parti aliud fiat compensatio, ut suo loco de iudice dictum q. 4. dub. 1.

ASSERTIO II. Acceptum pro eo, quod ex charitate solum, aut alterius virtutis obligatione erat debitum, non est ex iustitia restituendum. Ita Sotus, Valentia, & ex parte Petrus Nauarrus n. 100. etsi contrarium sentiant Medina, Couarruias, Nauarrus, Salon, Carbo. Ratio est. Quia talis vendit rem suam; & alioquin, ut suppono, saltem ratione cuiusdam difficultatis, aut molestiæ, pretio æstimabilem. Lessius tamen cit. dub. 9. excipit ea, quæ nullam habent difficultatem v.g. ut odium

284 Tandem si nec id quidem scierint, mortaliter quidem non peccasse accipiendi aiunt, propter ignorantiam; postea tamen re comperta, sub mortali teneri ad restitutionem pro rata parte: Quæ duo postrema etiam docet Vasquez citatus, addens, eum, qui cum alio, vel alijs, singulis, notabilem quantitatem auferentibus, esto furti sit conscius, non minus, imo plus, quam in priori casu (citra tamen notabilem quantitatem) accipiat, non peccare mortaliter.

285 Sed ut verbo dicam, hæc mihi videntur incredibilia. Nec video, cur aliorum furta, mihi nullo modo voluntaria, imputentur, ita ut qui alioquin furando minima, non nisi venialiter peccarem, accedentibus aliorum consimilibus furtis, peccem mortaliter, aut sub mortali restituere tenear; cum actiones singulorum plane sint distinctæ, nec villo modo aliorum alijs communes aut voluntariæ, ut suppono; quantumuis interim materialiter concurrant. Et si mortale non est, alijs singulis notabilem quantitatem auferentibus, accipere modicum aliquid, cur obsecro mortale erit, aliquanto minus accipere cum alijs notabilem quantitatem non auferentibus?

286 Nec est par horum ratio cum eo, qui leui ictu iam ante quasi moribundum volens occidit; aut qui vna cum alijs itidem leues per se ictus eo vsque infligit, dum percussus omnino occumbat. Quia in vtroque casu ictus illi, licet alioquin leues, hic tamen etiam per se singuli, ob dispositionem subiecti, graue damnum inferunt; cum in priori quidem casu vltimus ictus vitam auferat, cuius nullam partem alij abstulerant: in posteriori autem, vnus & idem indiuisibilis effectus, qui est vitæ ablatio, omnibus & singulis, per modum vnus cooperantis iure attribuitur: esto seorsim alioquin non nisi leue damnum intulissent.

287 Quare semper probabilis existimaui (quod ut video etiam sentit Lessius dub. 9. n. 52.) eos, de quibus agimus, in postremis illis duobus casibus, nec peccasse mortaliter; nec ad restitutionem sub mortali teneri: quia reuera dici non potest, absolute loquendo, tales voluntarie sua actione graue damnum dedisse. Quod ex parte etiam sentit Petrus Nauarrus lib. 2. cap. 1. numer. 4. dum ait, venialiter tantum ad restitutionem teneri, qui postremo casu rem bona fide consumpsit.

Cæterum ob neglectam restitutionem, etiam sub excommunicatione imperatam, censura non incurritur; nisi furtum sit rei notabilis, & quod ex se esset mortale, ut recte Sa V.

Furtum, Carbo, & citati, & dicitur tom. 4. de censuris.

deponatur. &c. Sed nec istud caret difficultate, & voluntatis mortificatione.

292 **ASSERTIO III.** Quin etiam propter rem ex iustitia debitam, licet quandoq; aliquid accipere, ut fatentur omnes. Et primo quidem etiam publici iustitiæ ministri, si iustum sui laboris stipendium non habeant, possunt aliquid accipere usque ad iustum præcise stipendium, idque in foro conscientiæ, ex probabili sententia etiam cum forte lex, quæ obligare non censetur, id prohibet, ut docet Molina tract. 2. disp. 83. licet quoad legis positivæ obligationem, saltem de Iudice Ecclesiastico neget Azor tom. 3. lib. 13. cap. 16. dub. 1.

293 Secundo, si quis in aliqua re adhibeat extraordinariam operam vel industriam, ratione materiæ, loci, temporis, modi, ad quam alias non teneretur: modo caueatur scandalum, ut docent Carbo, Molina locis citatis, Petrus Nauarrus lib. 3. cap. 3. n. 18. & sequentibus, post Nauarrum opusc. de datis & acceptis pro iustitia n. 47. & 48. nec id per se videtur lege prohibitum.

294 Tertio gratis & libere donatum; quamvis ob leges civiles, & præcipue etiam ob iuramentum à Ministris hac de re præstari consuetum, communiter sit illicitum iudicibus, à partibus litigantibus munera accipere, præcipue lite adhuc pendente, ut peculiariter etiam in Bavaricis statutis habetur. Restitui tamen acceptum non debet ante sententiam; quia leges translationem dominij non impediunt, ut recte Petrus Nauarrus num. 15. & Molina disputatione 18. quamvis Ioannes Medina quæst. 11. & Lessius numero 72. ex l. *Pluribus* 18. ff. de officio Præsidis, & l. *solent* §. finali ff. de officio Proconsulis, contrarium sentiant.

295 Imo Nauarrus putat, non obstantibus legibus, posse etiam licite eiusmodi munera accipi, si non dentur ratione officij, vel impensæ laboris, sed alio titulo, ut ratione amicitia, nobilitatis, vel alterius causæ, siue ex parte dantis, siue accipientis. Sed hoc in praxi non vacat periculo; & in foro externo facile præsumitur cõtrarium; ac in particulari statuta provincialia consulenda sunt; quibus si forte alicubi dominij translatio impediatur (ut quidem fit in muneribus acceptis pro iustitia, aut gratia, apud Sedem Apostolicam obtinenda, iuxta Extravagantè, quandam apud Azorium, & Bullam 28. Gregorij XIII.) tunc etiam restituendum erit acceptum, secundum omnes.

296 Quarto, vi consuetudinis toleratæ & præscriptæ, ut notat Molina disputatione 84. & Azor citatus.

Et quidem aliquo, ex prædictis modis excusari subinde possunt parochi, qui præter suum stipendiũ, nihilominus aliquid accipiunt pro particularibus ministerijs, alioquin debitis, ut pro auditione confessionum, pro exequijs defunctorum. Illud tamen excusari nullo modo potest, quod hæc nonnulli quandoq; adeo sordide exigunt, etiã diuites ipsi à pauperrimis, ut absq; pecunia, quam illi sæpe dare non possunt, nec præstare quidè eiusmodi iã alioquin debita officia velint.

Præter hos modos, potest etiam licite aliquid dari, etsi nec valide, nec licite accipi, ad redimendam iniustam vexationem: quod quidem nõ obstante lege positiva, licitum esse docent cum Corduba Petrus Nauarrus loc. citat. & Molina disp. 18. contra Sotum, ex communi.

Plura de muneribus & xenijs in specie Azor tom. 3. lib. 13. cap. 16. ubi ex communi asserit, *xenia*, hoc est esculenta & poculenta, posse recipi à quocunque iudice, siue seculari, siue Ecclesiastico, siue ordinario, siue delegato; cum etiam communi iure sint excepta. Sed nihilominus hæc in re etiam consuetudo probata, & statuta particularia attendenda erunt.

Bene etiam de hac re Augustinus epist. 54. ad Macedonium: *sunt*, inquit, *alia persona inferioris loci, quæ ab utraq; parte non insolenter accipiunt, siue officialis, & à quo amovetur, & cui admovetur, officium: ab his exorta per immoderatã improbitatẽ repere solent, data per tolerabilem consuetudinẽ non solent: magis quæ reprehendimus, qui talia in iustitate repetierunt; quã qui ea de more sumpserunt: quoniam multe necessaria persona rebus humanis vel inveniuntur huiusmodi commodis, vel tenentur.* Vbi vel de redemptione iniustæ vexationis loquitur, vel de muneribus gratuitis. Vid. supra de Iudice & aduocato q. 4. dub. 4. in fin. & dub. 6. in fine.

Quod ad secundũ quæsitum attinet, An & quo modo solvendũ, aut restituendũ, promissum, vel acceptum propter rem turpẽ seu illicitam? esto

298 **ASSERTIO I.** Acceptũ pro actione mala quocunque, licet iniusta, non est restituendum in foro conscientiæ, ante Iudicis sententiam, vel confessarij præceptum; idque siue dono datum sit, siue ut merces laboris: modo dans ad alienandũ, & accipiens ad recipiendum non sit incapax; nec aliunde translatio dominij per legem irriteur, ut fit de acceptis per simoniam. Ita Syluester V. *Restitutio* 2. 4. 8. quæstione 2. & V. *Elemosyna* quæstione 4. Nauarrus in an. cap. 17. numero 36. Petrus Nauarrus lib. 4. cap. 2. numero 130. Ratio est. Quia opus etiam iniustum, ut est laboriosum ac periculosum operanti, in alterius gratiam ex pacto susceptum, pretio æstimabile est; etiam si nullam aliam conductori utilitatem adferat &c.

Contrarium tamen quoad iniustam actionem sentiunt Valentia q. 6. punct. 5. & Caietanus V. *Restitutio* cap. 4. qui in casu homicidij, putat, occisio pecuniam restituendam; item Sotus & Salo citati, qui putant danti restituendum, sed sine firma ratione. Vnde

299 Colligitur I. Etiam Assassinos, seu homicidas, siue in bello, seu extra bellum mercede conductos, liberos esse à restitutione acceptæ mercedis, ut docet etiam Nauarrus citatus; quamvis utique tam ipsi, quam conductores teneantur de damnis occisi & hæredum, ut suo loco dictum dub. 4.

300 Colligitur II. Meretrices, seu publicas, seu occultas, licite retinere turpem mercedem, ut teste Valentia, omnes fere Theologi & Iuristæ communiter sentiunt, cum S. Thoma quæst. 32. art. 7. & quæstione 62. art. 5. quicquid Baldus,

Angelus

Angelus, & alij quidam in contrarium dixerint: idque etiam si blanditijs quædam elicuerint, iuxta Nauarrum cap. 16. n. 16. & Petrum Nauarrum n. 124. contra Medinam & Caietanum: modo duo obseruent.

301 Primum, vt nil accipiant ab ijs qui alienandi potestatem non habent, vt sunt Religiosi, minores; nisi forte quoad hos, parua sit pecunia, iuxta dicenda de ludo. Secus est de milite, qui licet iuxta leges in foro externo mercedem turpem soluere non teneatur, tamen solutam ab eo, in foro conscientie, licite retinet meretrix, vt recte Petrus Nauarrus n. 123. cum Soto & Adriano; etsi contrarium (quod satis ex iure non probatur) sentiat Valentia cum Medina.

Secunda conditio est, vt absit vis & fraus, vt præter Sanctum Thomam ibidem, & citatos, notat Molina tom. 1. tract. 2. disputatione 94. quamuis Sa V. *Resitutio* eam etiam liberat à restituendi obligatione, quæ consuetis mendacijs multa extorserit: nempe quia hæc nota solent esse omnibus, nec adeo ijs quisquam inuitus decipitur.

302 Colligitur III. Etiam à virginibus, coniugatis, monialibus turpi quæstu acceptum, non magis dantibus restituendum, quam ab alijs solutis, vt recte docent Couarruias, Valentia, citati, Petrus Nauarrus numero 121. Molina disputatione 94. Nauarrus numero 34. Sotus, Caietanus, Syluester, Medina, & alij; quicquid nonnulli in contrarium dixerint. At vero quia sui iuris non sunt, ideo sic acceptum non minus parentibus, marito, religioni, siue Superiori dare debent, quam quod labore manuum acquisierunt: occulte tamen, ne damna inde consequantur, vt recte Molina cum Soto.

303 ASSERTIO II. Pretium ob turpem actionem ex pacto promissum, in foro conscientie (quantumuis in foro externo negetur actio;) necessario est persoluum; non quidem ante actionem peractam; tunc enim licite dari, & accipi non potest, eo quod ad malum opus perpetrandum referatur, nec detur sine approbatione sceleris: sed post peractum opus; quando iam & datio, & acceptio per se licita est: modo absit, quæ per accidens interuenire potest, approbatio sceleris. Ita Sotus, Couarruias, Valentia cum S. Thoma loc. citatis; quicquid in contrarium dicat Nauarrus n. 78. & Medina. Ratio, quia ex iustitia debetur; nec vlla causa est, cur non soluatur.

304 ASSERTIO III. Acceptum propter turpem causam, si quando restitutioni obnoxium est, restitui debet ante Iudicis sententiam danti. Ita Medina, Petrus Nauarrus, Couarruias. Colligitur ex communibus principijs de restitutione explicandis dub. 12. nisi forsitan ipsa lex eum fecerit inhabilem ad recipiendum; tunc enim Ecclesie, vel pauperibus, iuxta dispensationem iuris dandum est, vt de acceptis per simoniam ex communi sentit Valentia quæst. 9. puu. 5. cum Medina.

305 Sed id quidem verum habere certum est, post

sententiam à Iudice latam; sed ante sententiam danti restituendum putant Sotus lib. 9. q. 9. a. 1. Petrus Nauarrus lib. 4. cap. 2. n. 147. Bannes 2. 2. q. 32. a. 7. Aragonius q. 6. a. 6. Binsfeldius in cap. 46. de simonia q. 6. Quam sententiam refert, nec improbat Valentia q. 16. punct. 5. ego vero vt probabilem existimo; ita contrariam, censeo probabiliorem infra disputat. 5. quæst. 8. dub. 4. num. 90.

Nec obstat illud Vlpiani l. 2. de condictis ob turpem causam; qui dedit Iudici ad dicendam iniustam sententiam, recipere non potest, quia male dedit; procedit enim in foro externo, in quo non datur ei actio, ob præsumptam fraudem, vt docent citati.

D V B I V M X I.

An es quo modo restituenda, aut soluenda sint acquisita vel amissa per ludum; vel extorta per metum danti iniectum, siue in contractu & promissione, siue extra.

Ad S. Thom. 2. 2. q. 62.

306 **D**eludo sequentes assertiones statuimus. **ASSERTIO I.** Ludo, etiam iure prohibito, citra vim, fraudem, aut aliam iniuriam acquisita, ante sententiam Iudicis restitutioni obnoxia non sunt. Ita ex communi Iuris peritorum Caietanus V. *Ludus*, Sotus de iustitia lib. 4. q. 5. a. 2. Couarruias in regulam *Peccatum*, part. 2. §. 4. Carbo q. 41. & sequentibus, Nauarrus man. c. 20. n. 19. Salon q. 5. de dominio a. 6. Valentia q. 6. pun. 5. Lessius lib. 2. c. 26. dub. 3. quicquid Paludanus, Richardus, Angelus, Turcremata putent, talis lucri domini non acquiritur. Ratio est. Quia nulum ius impedit acquisitionem domini; quamuis amittenti detur actio ad repetendum in iudicio, quod perdidit, per authenticam *Alearum vsu* C. de Religiosis: quanquam hoc ipsum ius Carbo q. 38. putet, per non vsum esse abrogatum.

307 **ASSERTIO II.** Non potest proinde is, qui perdidit, furtiua compensatione amissum recuperare; sed in iudicio, si velit repetere potest; nisi iurauerit, se non repetiturum. Ita Carbo, Salon, alij; & colligitur ex dictis; quicquid Adrianus de furtiua compensatione dixerit.

308 **ASSERTIO III.** Oppignorata fide ludens, si quid perdidit, in conscientia soluere tenetur; nisi coram Iudice condonationem impetret; aut nisi forte alicubi extet peculiare ius promissionem, talem irritans; quod de Hispania referunt Couarruias, & Sotus. Ita Valentia, Salon, post Medinam & Castro. Et colligitur ex dictis: quicquid Couarruias, Sotus, Carbo, Angles, Lessius dub. 4. & apud Salonem perique ex discipulis S. Thomæ in contrarium dixerint; quorum sententia probabilis est. Tum quia id citata l. significatur. Tum ob hoc ipsum, quod repeti potest.

ASSERTIO